

Onze straatnamen, oorsprong en betekenis (2)

door J.H.P. Heesters

Voor zover in het gemeentearchief is na te gaan, zijn vanaf 1925 de straatnamen in Vleuten en vanaf 1954 in de gemeente Vleuten - De Meern officieel door de gemeenteraad vastgesteld.

De naamgeving werd in het verleden niet zo stringent doorgevoerd als na 1954. Na dat jaar kregen eerst de nieuwbouwwijken een naam waarbij dan de bijpassende straatnamen werden gekozen.

Over het spoor

Eén van de oudere wijken in onze gemeente is "Over het spoor". Het is een deel van de Vleuterweidsche Polder zoals genoemd is op een kaart uit 1850 van J.H. Kips, op een kaart van 1860 en op de Gemeente Atlas van J. Kuiper uit 1868. Op de topografische kaart van 1949 en de jaren daarna wordt de naam "Polder Vleuterweide" vermeld. De spoorlijn uit 1855 vormt met een daarlangs liggend gedeelte van de prins Hendrikweg de noordelijke grens van de wijk en aan de oostzijde liep voorheen de Krogt dijk, dat nu de Wilhelminalaan is. De grens aan de zuidzijde was voorheen de polder Vleuterweide maar wordt na de ruilverkaveling van 1953 - 1963 gevormd door de nieuw aangelegde Vleuterweideweg. De achtertuinen van de huizen aan de westkant van de Prins Hendrikweg bepalen, tot nu toe nog, de westgrens van deze wijk.

Het ontstaan van de wijk "Over het spoor" dateert uit 1918. Uit archieven blijkt dat de huisvesting van de Vleutense bevolking verbeterd moest worden. Er werden toen twee verenigingen opgericht en één daarvan was de woningbouwvereniging "Vleuten" die op 12 december 1918 is opgericht. De andere was de R.K. Bouwvereniging Sint Joseph. De opzet van deze verenigingen was om hygiënisch ingerichte huizen te bouwen. Ze moesten voldoen aan de behoeften van gezinnen waarvan de financiële draagkracht niet hoog was. De huizen, die gebouwd zouden gaan worden, zouden verhuurd worden aan "personen uit de arbeidersklasse of daarmee gelijk te stellen personen". In 1920 werd, in opdracht van de woningbouwvereniging "Vleuten", door aannemingsbedrijf C. van Hees met de bouw van twintig woningen begonnen aan de toen nieuw aangelegde, maar nog niet verharde, Julianalaan.

Na de tweede wereldoorlog zijn in de wijk, door de gemeente, nog meer woningwetwoningen gebouwd. In de zestiger jaren bestond voor de huurders de mogelijkheid om de woning te kopen waar-

van toen door enkelen gebruik is gemaakt. De overige woningen zijn in 1969 door de gemeente overgenomen waarna de woningbouwvereniging "Vleuten" werd geliquideerd.

Naarmate de huizenbouw in de wijk vorderde, kwamen er ook meer straten. Deze zijn vernoemd naar leden van het Koninklijk Huis die daar vóór 1938 deel van uitmaakten. In de gemeentelijke archieven is geen motivatie te vinden waarom hiervoor toen, door de gemeenteraad, een keuze is gemaakt. In deze wijk zijn geen straatnamen naar de vier dochters van prinses Juliana genoemd. De gemeenteraad heeft hun namen verbonden aan de Prinsessebuurt in De Meern.

Wilhelminalaan

Van oorsprong is deze laan samen met de Europaweg, als Krogt dijk, een zeer oude verbindingsweg tussen Vleuten en Veldhuizen. Deze weg is al ingetekend op de kaart van landmeter B. de Roy uit 1696, op de Nieuwe Caerte van de Provincie Utrecht omstreeks 1700 en op de kaart van de Stad Utrecht uit 1757. De naam "Den Krogt Dijk" zoals deze laan vroeger heette, wordt voor het eerst vermeld op de kaart van P. Ketelaar uit 1769. Ook op latere kaarten komt de naam Krogt dijk voor. "De Krogt" was de naam van het tegen de dijk gelegen land in het zuidelijk deel van de Vleuterweidsche Polder.

De Julianalaan rond 1960 vanuit het zuiden gezien. Foto: archief H.V.

Op 23 juni 1925 besloot de gemeenteraad om het weggedeelte vanaf het station tot aan C. de Groot, tegenwoordig met het huisnummer 20, Wilhelminalaan te noemen¹. Het resterende gedeelte tot aan de Loobrug blijft, tot 1958. Krogtdijk heten.

Op 8 mei 1971 besloot de gemeenteraad om de Wilhelminalaan te verbreden en te voorzien van een fietspad. Toen dit werk was voltooid, besloot de gemeenteraad op 20 juni 1972 dat het nieuw aangelegde fietspad niet bestemd was voor bromfietzers.

Wilhelmina Helena Pauline Maria (1880 - 1962) is vanaf 1898 tot 1948 koningin der Nederlanden geweest. Zij was de opvolgster van haar vader koning Willem III. Omdat zij bij de dood van haar vader in 1890 constitutioneel nog te jong was voor het koningschap, werd haar moeder Emma van 1890 tot 1898 regentes.

Op 7 februari 1901 trouwde koningin Wilhelmina met Hendrik van Meckelenburg - Schwerin. Tijdens de tweede wereldoorlog verbleef zij in Engeland en op 13 maart 1945 zette zij in Zeeuws-Vlaanderen weer voet op de Nederlandse bodem. Op 4 september 1948 trad zij af ten gunste van haar dochter Juliana en verbleef tot haar dood in 1962 in paleis Het Loo in Apeldoorn.

Bijzonder is, dat door de Duitse bezetters het gebruik van de naam Wilhelminalaan, bij het begin van de tweede wereldoorlog, verboden werd. Als gevolg hiervan werd toen de naam Krogtdijk weer ingevoerd. Na de oorlog werd de oude naam weer in ere hersteld.

Julianalaan

Toen de eerste huizen aan de Julianalaan rond 1920 zijn gebouwd, was er nog geen verharde weg. De bestrating zou pas in 1948 plaatsvinden toen het onderhoud van deze weg door de gemeente van de woningbouwvereniging "Vleuten" werd overgenomen.

Tijdens de raadsvergadering van 23 juni 1925 kwam een voorstel van Burgemeester en Wethouders aan de orde om enkele namen in de wijk "Over het spoor" een naam te geven². Een daarvan was de Julianalaan. In het raadsbesluit no 148 staat hierover: "De weg tusschen de huizen der woningbouwvereniging Vleuten: Julianalaan". Ook de naam van deze laan mocht bij het begin van de tweede wereldoorlog door de Duitsers niet meer gebruikt worden. Daarvoor in de plaats is toen de naam "Spoorlaan" gekozen. Na de oorlog werd de oude naam weer terstond ingevoerd. Tijdens de ruilverkaveling van 1953 - 1963 is het zuidelijke gedeelte van deze laan aangesloten op de nieuw aangelegde Vleuterweideweg.

In de praktijk bleek dat de plaats waar de Prins Hendrikweg en de Julianalaan samenkomen, problemen opleverden. Op voorstel van Burgemeester en Wethouders besluit de gemeenteraad op 22 september 1950 het plein aan de zuidzijde van de spoorwegovergang bij het station de naam "Julianaplein" te geven³.

Deze laan en het plein zijn genoemd naar Juliana Louise Emma Wilhelmina prinses der Nederlanden, prinses van Oranje - Nassau en hertogin van Meckelenburg. Zij is op 30 april 1909 geboren en is enig kind van koningin Wilhelmina en prins Hendrik. Zij huwde in 1937 met prins Bernhard van Lippe Biesterfeld. Uit hun huwelijk zijn de vier dochters Beatrix, Irene, Margriet en Christina geboren.

In 1948 volgde zij haar moeder op als koningin en zelf trad zij in 1980 af ten gunste van haar dochter Beatrix.

Prins Hendrikweg

Voor dat de spoorlijn Utrecht - Gouda op 21 mei 1855 in gebruik werd genomen, liep er vanaf de Stationstraat bij de nummers 35 tot 39 een kaarsrecht pad door de Vleuterweidsche Polder naar het zuiden in de richting van de Middewetering. Hierop liet men paarden draven en werd daarom het Harddraverspad genoemd. Na de aanleg van de spoorlijn werd dit pad doorsneden en liep verder over een onbewaakte spoorwegovergang. Ook toen aan dit pad woningen werden gebouwd, bleef deze naam bestaan. Dat veranderde op 23 juni 1925 toen op voorstel van Burgemeester en Wethouders de naam Prins Hendrikweg werd vastgesteld⁴.

Jarenlang bleef deze weg onverhard en was eigendom van verschillende particulieren. In 1948 nam de gemeente de onverharde weg over. Er werd een plan ontwikkeld om van deze weg, samen met de Julianalaan, een verharde straat te maken. Er werd toen, ten behoeve van de bouw van woningen, evenwijdig aan de spoorlijn een verbreding gemaakt tussen de Julianalaan en de Prins Hendrikweg en werd de onbewaakte overweg opgeheven. De uitvoering van dat plan heeft tot 1951 geduurd. Tijdens de ruilverkaveling van 1953 - 1963 is het zuidelijke gedeelte van deze weg doorgetrokken naar de nieuw aangelegde Vleuterweideweg.

Deze straat is genoemd naar Hendrik Wladimir Albrecht Ernst (1876 - 1934) Hertog van Meckelenburg - Schwerin. Na zijn naturalisatie en verloving kreeg hij de titel van prins der Nederlanden. Op 7 februari 1901 huwde hij met de jonge koningin Wilhelmina en uit dit huwelijk is prinses Juliana geboren.

Prins Bernhardstraat

De Julianalaan en de Prins Hendrikweg waren tot het einde van de veertiger jaren de enige straten in de wijk "Over het spoor" die evenwijdig aan elkaar liepen. In die tijd werd een verharde verbindingsweg tussen beide straten aangelegd waaraan nieuwe huizen werden gebouwd. Op 22 september 1950 werd op voorstel van Burgemeester en Wethouders besloten deze nieuwe weg de Prins Bernhardstraat te noemen⁵.

Bernhard Leopold Frederik Eberhart Julius Coert Karel Gotfried Pieter, prins van Lippe Biesterfeld is op 29 juni 1911 geboren. Na zijn naturalisatie tot Nederlands staatsburger en zijn verloving in 1936 met de Nederlandse kroonprinses Juliana, kreeg hij de titel van prins der Nederlanden. In 1937 huwde hij met prinses Juliana en uit dit huwelijk zijn de vier dochters Beatrix, Irene, Margriet en Christina geboren.

Emmalaan

Tot in de vijftiger jaren was een gedeelte land dat ingesloten lag tussen de Prins Hendrikweg, Prins Bernhardstraat en Julianalaan nog braakliggend. Hierop zijn toen wegen aangelegd en huizen gebouwd.

Op 29 juli 1957 zijn een aantal straatnamen voor het plan "Over het spoor" door de gemeenteraad vastgesteld. Eén daarvan was de Emmalaan⁶.

Deze laan is genoemd naar Adelheid Emma Wilhelmina Theresia van Waldeck - Pymont (1858 - 1934). In 1879 huwde zij met koning Willem III van wie zij de tweede vrouw was. Uit hun huwelijk is op 31 augustus 1880 prinses Wilhelmina, de latere koningin geboren. Na de dood van koning Willem III in 1890 was Wilhelmina nog te jong voor het koningschap. Koningin Emma is daardoor van 1890 - 1898 regentes geweest.

- 8 Archief Kasteel De Haar (in Kasteel De Haar te Haarzuilens), inv. nr. 91, deel B.
- 9 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 10, Register van acten van belening uitgegeven door Reinoud van Brederode, heer van Gennep, Vianen en Ameide, en door Jolante van Lalaing, zijne weduwe, als voogdes over haar zoon Walraven, 1427 - 1477; daarin fol. 35 verso.
- 10 O. Wittewaall, 1994. Vleuten - De Meern. Geschiedenis en historische bebouwing. Uitgeverij Kerckebosch, Zeist (in reeks: Monumenten-inventarisatie Provincie Utrecht), 400 blz., in het bijzonder blz. 144 - 146.
- 11 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 10, fol. 54 verso.
- 12 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 10, fol. 63.
- 13 E.B.J. Postma, 1983. Nijenrode in prent - met een beknopt overzicht van zeven eeuwen historie. Uitgave Nijenrode - Hogeschool voor Bedrijfskunde, Breukelen/Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, 2de druk, 76 blz., in het bijzonder blz. 18.
- 14 N. Plomp, 1972. Woerden 600 jaar stad. Uitgave Stichting Stichts-Hollandse Bijdragen, Woerden, 150 blz., in het bijzonder blz. 75.
- 15 Zie voor een uitvoeriger weergave van de gebeurtenissen in Kockengen en omgeving: W. van de Pas, 1952. Tussen Vecht en Oude Rijn. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, 254 blz., in het bijzonder blz. 56 - 61.
- 16 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 12, Register van acten van belening uitgegeven door Walraven van Brederode, heer van Vianen en Ameide, 1480 - Mei 1508; daarin fol. 180 verso - 181.
- 17 M. Donkersloot-de Vrij, J. Greive, H. Hovenkamp, G. Jonkers, Ph. van der Lee en G. Wammes, 1993. De Stichtse Rijnlanden. Geschiedenis van de zuidelijke Utrechtse waterschappen. Uitgeverij Matrijs, Utrecht, 176 blz., in het bijzonder blz. 169. Ook: Van de Pas, 1952, blz. 61, 62.
- 18 Maris, 1956, blz. 161 (verwijzing naar No. 100), alsmede blz. 90 - 91 (No. 100). Ook: Van de Pas, 1952, blz. 246. Tevens: W.F.M. Ahoud, 1994. Inventaris van de archieven van de voormalige gemeente Kockengen 1599 - 1988 (Gemeentehuis te Breukelen), blz. 21 - 22.
- 19 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 17, Register van afschriften van acten van belening uitgegeven door Reinoud van Brederode, heer van Vianen en Ameide, 1531 - 1552; daarin fol. 13.
- 20 Verzameling Handschriften in Rijksarchief te Utrecht, inv. nr. 85, Lijst Vrij- ende Ridderhofsteden.
- 21 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 17, fol. 44 verso - 45.
- 22 M.A. Dukes-Greup, 1984. Oudaen, 't huys met syn optreckende brugge. Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, 96 blz., in het bijzonder blz. 32.
- 23 J.C. Jongeneel, 1980. Grepen uit de Geschiedenis van de Gemeente Kockengen. N. Samsom, Alphen aan den Rijn, 3de druk (met medewerking van G.F.W. Herengreen), 135 blz., in het bijzonder blz. 13.
- 24 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 21, Register van afschriften van acten van belening uitgegeven door Hendrik van Brederode, heer van Vianen en Ameide, 1557 - 1567; daarin fol. 38 verso - 39.
- 25 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 24, Register van afschriften van acten van belening uitgegeven door Philips II, koning van Spanje, ten tijde dat de heerlijkheden Vianen en Ameide geconfiscieerd waren, 1567 - 1576; daarin fol. 77.
- 26 Van de Pas, 1952, blz. 47.
- 27 Van de Pas, 1952, blz. 245. Ten onrechte noemt Van de Pas het Kockengen-Montfoortsgerecht daar het Kockengen-Lockhorstgerecht. Deze onjuistheid werd helaas overgenomen door Ahoud, 1994, blz. 22. Laatstgenoemde maakte wel - in afwijking van Van de Pas, maar geschiedkundig juist - de lijst voor Kockengen en Spengen tot de hoofdlijst.
- 28 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 25, Register van afschriften van acten van belening uitgegeven door Geertruid van Bronchorst en Batenborch, vrouw van Vianen en Ameide, 1576 - 1578 en 1584 - 1590; daarin fol. 59 - 60.
- 29 A.A. Mantén, 1992. De na-Middeleeuwse Kerkelijke Reformatie in onze omgeving. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 7, nr. 4, blz. 207 - 209.
- 30 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 26, Register van acten van belening uitgegeven door Walraven van Brederode, heer van Vianen en Ameide, 1592 - 1614; daarin fol. 139 verso - 140.
- 31 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 29, Register van acten van belening uitgegeven door Hans Wolphert van Brederode (Januari 1639 - Augustus 1655), Hendrik van Brederode (Februari 1656 - Juni 1657) en Wolphert van Brederode (Juli 1657 - November 1666), als heren van Vianen en Ameide en Noordeeloos; daarin fol. 157 verso - 158.
- 32 Jongeneel, 1980, blz. 40 - 41.
- 33 M. van Vliet, 1993. Hervormde kerk van Kockengen rijk aan historische herinneringen. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 8, nr. 1, blz. 7 - 13, in het bijzonder blz. 8.
- 34 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 29, fol. 33 - 35 verso.
- 35 Archief van het Leenhof van Vianen, inv. nr. 29, fol. 273 verso - 275 verso.
- 36 H.T.E.V.G.D.Q. Liefhebber der waarheydt (=Tobias van Donselaer?), 1676. Het Tweede Deel Van't Ontroerde Nederlandt, Door de Wapenen des Konings van Vrankryk. Dat is Een Waarachtigh verhaal Van den Franssen, Engelschen, Keulsen, en Munstersen Oorlogh, Tegen de Vereenigde Nederlanden, En der zelfder Geallieerden. Bij Markus Willemsz Doornik, Boekverkooper t'Amsterdam, 832 blz., in het bijzonder blz. 117, 253, 263, 273, 391 - 392, 402.
- 37 Anoniem ("een Liefhebber der waarheydt"), 1674. Het Ontroerde Nederlandt, Door de Wapenen des Konings van Vrankryk. Dat is Een Waarachtigh verhaal Van den Franssen, Engelschen, Keulsen, en Munstersen Oorlogh, Tegen de Vereenigde Nederlanden, Met desselfs Binnelandtse Beroerten. Bij Markus Willemsz Doornik, Boekverkooper t'Amsterdam, 549 blz., in het bijzonder blz. 410.
- 38 Jongeneel, 1980, blz. 41.
- 39 Archief Voormalige Gemeente Kockengen (Gemeentehuis te Breukelen), inv. nr. 196, Rekening en omslag van de reparatiekosten van het schoolhuis te Kockengen, met vaststelling van de omslag over de morgentalen, 1680.
- 40 Archief Voormalige Gemeente Kockengen, inv. nr. 197, Rekening en omslag van het Kockengense en Spengense aandeel in de reparatiekosten der kerktoren te Kockengen in 1682, met vaststelling van de omslag over de morgentalen, 1683.
- 41 Archief Voormalige Gemeente Kockengen, inv. nr. 504, Rekening en buitengewone omslag van het aandeel van Kockengen-Lockhorst inzake de reparatie van het uurwerk in de kerktoren, 1680.
- 42 Archief Voormalige Gemeente Kockengen, inv. nr. 785, Repartitie van de kosten van zekere reparatiewerkzaamheden aan de predikants- en kosterswoning en andere lasten van het gehele kerspel van Kockengen, 1681.
- 43 Jongeneel, 1980, blz. 43.

Dit artikel werd eerder gepubliceerd in Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 11, nr. 5 (december 1996). De auteur gaf toestemming tot overneming en voegde ook nog enige extra informatie toe.

Vervolg van pagina 59

Nassaustraat

Tijdens de ruilverkaveling van 1953 - 1963 is de Vleuterweideweg aangelegd. Toen dit gedeelte van het plan gerealiseerd was, besloot de gemeenteraad op 29 juli 1957 om voor enkele straten in de wijk "Over het spoor" de straatnamen officieel vast te stellen⁷. Een daarvan was de Nassaustraat en was de tweede dwarsstraat tussen de Julianalaan en de Prins Hendrikweg.

Omtrent de motivatie voor deze naam zijn in het gemeente-archief geen gegevens te vinden. Omdat in die tijd de Prinsessebuurt in De Meern al door de gemeenteraad was vastgesteld, heeft men ongetwijfeld gezocht naar één straatnaam die paste bij de al eerder genoemde straten. De vraag is dan waarom men toen voor Nassau en niet voor Oranje - Nassau heeft gekozen.

Het geslacht Oranje - Nassau is sinds 1815 het vorstenhuis van het Koninkrijk der Nederlanden. Het is ontstaan door het huwelijk van Hendrik II van het Duitse geslacht Nassau met Claudia van het Franse geslacht Charton - Orange. Het Duitse vorstengeslacht Nassau is genoemd naar de Burg Nassau aan de Lahn dat in 1120 is gebouwd door de graven van Laurenburg. In 1255 ontstonden in het geslacht Nassau twee takken. Uit de Walmramse tak stamt het groothertogdom Luxemburg. Uit de Ottoonse tak is, door het genoemde huwelijk, het Nederlandse vorstenhuis voortgekomen.

noten:

1. Rb 148. 23-06-1925	5. Rb 291. 22-09-1950
2. Rb 148. 23-06-1925	6. Rb 29-07-1957
3. Rb 291. 22-09-1950	7. Rb 29-07-1957
4. Rb 148. 23-06-1925	